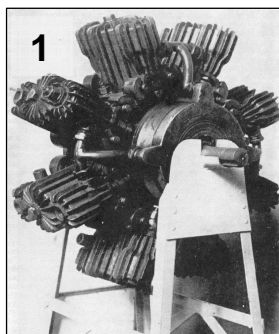
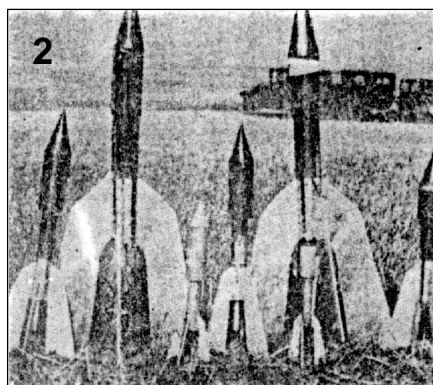

Rakety českého původu

Tento díl rubriky je věnován Ludvíku Očenáškovvi, českému vynálezci, jehož šíře záběru u někoho evokuje typicky česky poťouchlé přirovnání k Járovi Cimrmanovi. U nás dnes téměř zapomenutý vynálezce-praktik je však připomínán ve washingtonském muzeu letectví a kosmonautiky (busta) a v muzeu ve White Sands.

Očenášek pocházel ze západních Čech, narodil se v roce 1872 v Kříších u Radnic. Vyučil se elektrotechnikem, v Praze vystudoval státní průmyslovou školu a pracoval v patentní kanceláři. V roce 1898 založil dílnu vyrábějící „veškeré potřeby pro instalace slabých a silných proudů, hlavně vlastní patentované pákové vypínače, přípojové domovní skříně a obloukové plamencové lampy“. Složitě osudy Očenáškovy firmy však nejsou předmětem tohoto článku. Jím jsou především Očenáškovy vynálezy. Bylo jich obrovské množství (elektrická zařízení, dopravní prostředky, zbraně, předměty denní potřeby). Jedním z těch, kterých si sám autor cenil nejvíce, byl letecký rotační motor (výkon 9 kW, patent v r.1906), jehož principem se zabýval jako jeden z prvních (obr. 1). Tento motor měl pohánět letadlo vlastní konstrukce (1910). To však nelétalo, autor s ním dokázal podnikat jen dlouhé skoky na plzeňském letišti (to už ovšem s francouzským motorem Gnome). Je možné (tuto otázku však těžko někdo definitivně zodpoví), že revoluční princip Očenáškovy motoru, pro který se u nás nenašel výrobce, okopírovali Francouzi a právě na jeho základě zkonstruovali slavný rotační motor značky Gnome. Ten se zapsal do dějin jako jeden z nejlepších leteckých motorů první světové války (i Němci montovali ukořistěné motory Gnome do svých stíhaček místo vlastních Oberurselů!).

Jak to však bylo s raketami zmíněnými v nadpisu? Na konci dvacátých a v první polovině třicátých let Očenášek experimentoval s využitím reaktivního pohonu (nejen u raket, ale i u lodí a zbraní). V oboru raket se Očenášek zajímal především o výsledky prací Američana Goddarda a německého průkopníka H. Obertha (ten jej v r. 1929 v Praze navštívil). Výsledky své práce předvedl 2. 3. 1930 (obr. 2). Očenáškovy rakety byly vesměs na pevné palivo (dochoval se i jeden exemplář). Domněnka o pokusech s kapalným palivem není potvrzena. Většina Očenáškových raket při tomto prvním doloženém vystoupení úspěšně vzlétla, dochovaný (nepříliš kvalitní) filmový záznam zachytil i jednu explozi při startu.

Velmi průkopnická je i Očenáškovy myšlenka z 20. let o možnosti vypouštění raket z vysoko letícího letadla, jejíž autorství potvrdil samotný Hermann Oberth.

Jiným vynálezem, jehož si autor velmi cenil, byl reaktivní člun (autor jej nazýval hydro-dynamický), poháněný proudem vody vytékajícím z trysek (pomocí čerpadel fy Sigmund). Tento člun (obr. 3) byl zařazen i do výzbroje naší armády (1935) a dosahoval rychlosti 24 km/h. Očenáškovy další vynálezecké aktivity se týkaly zbraňových systémů, ozvučování velkých prostor, lékařských přístrojů atd. Ludvík Očenášek, aktivní Sokol, vlastenec a účastník prvního i druhého odboje (včetně bojů a vážného zranění v Praze v květnu 1945!) zemřel v roce 1949. Jeho poslední patenty byly přijaty až v první polovině 50. let.

(Studie o technice v českých zemích 1800-1918 IV., NTM Praha 1986; časopis Dějiny věd a techniky 3/98, Šmíd, J.: L. Očenášek, český průkopník a vynálezce, Dolní Bělá 1992)

Ing. Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnické, Plzeň v dubnu 1999.